

"Romanii ar trebui sa isi spuna deschis parerea despre autonomia asa-zisului tinut secuiesc"¹

- *Interviu cu domnul prof. univ. dr. IOAN SABAU POP -*

- Domnule profesor, ati fost unul dintre martorii directi ai evenimentelor din martie 1990, din Targu-Mures. Va rog sa va reamintiti care au fost incidentele care au precedat acel "Martie negru"?

- Cred ca sintagma de "Martie negru" nu este potrivita. Eventual "Martie verde si rosu", avand in vedere semnele evidente de bolsevism neo-belakunist, dublat de actiunile dusmanoase iredentiste ale spionajului unguresc, care s-au agatat violent de acest moment pe care l-au produs cu scopul de a dezmembra Romania, prin ruperea Transilvaniei sau, cel putin, prin aducerea trupelor din "Castile albastre", asezate pe arcul carpatic si al Muresului Superior. Evenimentele din anii 1988 - 1989, abreviate de intalnirea de la Malta, unde s-a pus la cale geopolitica Rasaritului european, au fost considerate de Ungaria si organizatiile ungurilor de pretutindeni un moment important pentru revendicarile teritoriale, pentru politica de realizare a Ungariei, pentru zadarnicirea si revizuirea unor tratate de dupa cele doua razboaie mondiale, in ce ne priveste Tratatul de la Trianon, din 4 iunie 1920.

Preludiul unor actiuni dusmanoase era elocvent. Statul roman si romanii erau in mare primejdie, prin uneltiri si metode readuse in contemporaneitate din Evul Mediu. Era cat se poate de clar ca evenimentele din Decembrie 1989 nu erau in folosul comun al comunitatilor nationale traitoare pe teritoriul Transilvaniei. Crimele savarsite in judetele Harghita si Covasna (Targu-Secuiesc, Odorhei, Sovata etc.) impotriva unor romani, trecerea la pretinse "actiuni civice" de amploare foarte bine orchestrate faceau sa fie clar pentru oricine ca lucrurile vor scapa de sub control. Autoritatile, asa provizorii cum erau ele, trebuia sa actioneze. Nu s-a intamplat asa. Puterea provizorie, in frunte cu Ion Iliescu, dadea semnale de indiferenta, dar mai ales de tradare. In aceste conditii, noi, romanii, trebuia sa ne organizam. Asa a aparut

¹ Interviu luat de către Lucreia Pop pentru *Cuvântul Liber, Cotidian mureșean democratic și independent, nr. 59, 26 Martie, 2013*, preluat cu acordul avocatului Ioan Sabău Pop

Uniunea Vatra Romaneasca (UVR), luarile de pozitie publica ale unor fruntasi romani, periplul delegatiei pe la autoritatile centrale de atunci, fara rezultate in planul unor masuri. Din scenariile "revolutiei" romane, doua lucruri nu au fost anticipate: faptul ca apare U.V.R. si apoi PUNRT - Partidul Unitatii Nationale al Romanilor din Transilvania. Forta si hotararea lor de actiune i-au descumpanit pe dusmanii romanilor, aici fiind vorba de UDMR si de cei care erau in spatele actiunilor antiromanesti. S-au facut delegatii, s-au redactat memorii si, mai important, am inceput sa ne organizam si sa vada oamenii ca existam. Asteptarea a fost imensa si, totodata, plierea populatiei romanesti, care a simtit pericolul, in jurul catorva oameni curajosi, a fost cat se poate de participativa. In ordine rezumativa, a fost intalnirea de la Biblioteca si Teatru (cunoscutul "grup de la Biblioteca"), urmata de o grupare intre mai multe initiative, la Trustul de Constructii, apoi la Sala festiva a Liceului "Al. Papiu Ilarian" si prin marea adunare de la Sala Polivalenta - din 8 februarie 1990, in continuare, lucrurile se cunosc, cu participare peste asteptari.

Spaimele si speranta erau foarte mari, facem parte din generatia care stie, unii chiar pe viu, de genocidul savarsit impotriva romanilor din partea ungarilor, in timpul pretinselor ocupatii horthyste, in mare parte reeditate in decembrie 1989, ianuarie 1990. Pericolul era vizibil si relatiile dintre oameni - bune si echilibrate pana atunci s-au degradat brusc, din cauza atitudinilor, pretentiilor si comportarilor revansarde ale fratilor nostri unguri. Mai mult, deja cumpanea o mare responsabilitate pe umerii celor care au renascut spiritul redesteptarii nationale. Imediat dupa evenimentele din Decembrie 1989, maghiarii s-au organizat in Uniunea Democrata a Maghiarilor din Romania (UDMR), avand ca obiectiv, mai mult sau mai putin declarat public, crearea unei enclave etnice in inima Transilvaniei si, in final, ruperea Transilvaniei de Romania. De aici, au inceput provocarile pentru comunitatea romaneasca din judetul Mures si actiunile dusmanoase indreptate impotriva acesteia, si nu numai, in ceea ce priveste separarea scolilor, liceelor si Universitatii de Medicina si Farmacie, pe criterii etnice (de exemplu, Liceul "Alexandru Papiu Ilarian" sa fie cu predare in limba romana, iar Liceul "Bolyai Farkas", exclusiv cu predare in limba maghiara), motiv pentru care elevii si studentii maghiari au intrat in greva si au inceput sa manifesteze prin oras. Elevii si profesorii romani din liceu au fost pur si simplu alungati, fara nicio lege sau regula. In riposta, au inceput sa manifesteze si elevii si studentii romani si s-a infiintat Uniunea Vatra Romaneasca, avand ca scop declarat apararea integritatii teritoriale a Romaniei, prin recunoasterea, fara rezerve, a existentei Transilvaniei la pamantul strabun romanesc, consfintita prin actul istoric de la 1 Decembrie 1918, recunoasterea si folosirea limbii romane, ca singura limba oficiala de stat in toate domeniile de activitate, fara a impieta sau ingradi folosirea limbii materne de catre minoritatile nationale conlocuitoare, fata de care sa se manifeste toata grija, intelegerea si respectul. Tensiunile au continuat sa se amplifice, statuia lui Avram Iancu a fost profanata, iar inainte de Ziua Nationala a Ungurilor de

Pretutindeni (15 Martie) s-au inregistrat cateva incidente grave, dintre care as aminti refuzul farmacistilor din cartierul Tudor de a mai servi pacientii romani si accidentul in care un Trabant a intrat in oamenii care stateau la rand. Apoi, maghiarii din Albesti, Fantanele, Sovata, Targu-Mures si din alte localitati au arborat insemnele de stat ungare. Pe scurt, provocarile initiate de partea maghiara nu au lipsit deloc si, din pacate, au pregatit violentele din 20 martie 1990. Provocarile erau grave si pericolul iminent, toate actiunile sunt cunoscute.

- Ca judecator in functie, cu ce v-ati confruntat in zilele de 19 si 20 martie 1990?

- Eu m-am manifestat ca un simplu cetatean. Deosebirea fata de altii era, poate, ca am anticipat pericolul si stiam ca nu putem sta in asteptare. Imi amintesc ca, in dimineata de 19 martie, manifestantii romani au solicitat demisia lui Kincses Elod, a lui Tökes Andras si al lui Kiraly Karoly, din fruntea CPUN (Consiliul Provizoriu al Unitatii Nationale). In acea zi, a demisionat Kincses Elöd, care ocupa si functia de primar. Nemultumita, populatia maghiara a protestat in fata sediului partidelor din strada Bolyai. Despre acest protest, au aflat si romanii de pe Valea Gurghiului (Reghin, Hodac, Ibanesti, Toaca), acestia venind in TarguMures. In acele momente, am vazut cum sunt aruncate, provocator, din cladire diferite obiecte si lucruri pe capetele oamenilor din fata si am ajutat militarii sa-i opreasca pe protestatari sa intre in cladire, lucru aproape imposibil, pentru ca au fost provocati. Sütö Andras, care suferise cu putin timp inainte o operatie la ochi, a fost transportat la un spital din Bucuresti. S-a exagerat in privinta acestuia, chiar si domnul Iliescu, desi era de notorietate ca a fost un vehement fruntas comunist si dusman declarat al romanilor. Pe 20 martie, eu aveam zi de procese la Judecatorie si m-am prezentat, in mod firesc, la munca. In plina sedinta de judecata, am fost anuntat ca sunt cautat de protestatarii maghiari pentru a fi... lichidat! Am fost scos din cladire si transportat la garnizoana din oras, oferindu-mi-se protectie. Insa, ingrijorarea mea se indrepta si spre membrii de familie, despre care nu mai stiam nimic. Din fericire, reusera si ei sa iasa din oras, altfel nu vreau sa ma gandesc ce s-ar fi putut intampla. Episoade similare s-au intamplat si cu alti romani aflati in vizorul celor care au organizat actiunile antiromanesti din 20 martie.

- Cum vi se pare, acum, dupa 23 de ani, interventia autoritatilor statului in acel conflict?

- Imi amintesc ca presedintele Ion Iliescu a considerat conflictul ca fiind unul intre doua comunitati locale, fara sa-i dea o tenta nationala. Prin urmare, romanii si ungurii din Targu-Mures, adica reprezentantii UDMR si cei ai Uniunii Vatra Romaneasca, am fost pusi fata in fata sa ne asezam la masa negocierilor si sa rezolvam singuri problemele care au dus la conflict. Dupa zeci de ore de "negocieri", s-a emis un comunicat, prin care ne angajam sa rezolvam orice diferend prin dialog. Are o lunga istorie

disputa de la masa negocierilor din acele zile, care a avut loc la Prefectura. Brutariile orasului erau blocate si romanii nu aveau paine. S-au deschis, in timpul discutiilor destul de tensionate, sub coordonarea prof. Ioan Manzatu, trimis de la centru.

- Considerati ca ar fi putut fi evitate luptele de strada?

- Da, luptele de strada puteau fi evitate, daca partea maghiara nu si le-ar fi dorit cu orice pret. In noaptea de 19 spre 20 martie 1990, sectia maghiara a Radioului targumure sean si alte posturi, de exemplu Kossuth din Ungaria, au facut in permanenta apel catre cetatenii de etnie maghiara din judet sa se deplaseze la Targu-Mures. In acelasi timp, Uniunea Vatra Romaneasca a transmis primarilor de pe Valea Gurghiului sa nu le permita romanilor sa vina in oras. Cu toate acestea, cateva autobuze au ajuns, parjolite deja de maghiarii foarte bine organizati si inarmati, cu cockteailuri Molotov, cu lanturi cu bile, cu bate... In plus, fotoreporterii din intreaga lume fusesera anuntati din timp ca in Targu-Mures va fi... o noua Revolutie. Credinta mea intima este ca, in martie 1990, in Targu-Mures, s-a incercat declansarea unui razboi civil. Din fericire, nu s-a reusit, dar, mai tarziu, am vazut ce s-a intamplat in Serbia, cu provincia Kosovo... Sunt multe asemanari. Este clar acum ca Romania trebuia dezmembrata, pentru ca nu a fost cuminte. Conationalii nostri maghiari ar trebui sa realizeze ca au fost, cu voia sau fara voia lor, uneltele care au fost trimise in "transee" din Ungaria si din diaspora maghiara, foarte activa si mincinoasa, ca intotdeauna, incitati fiind pe toate caile, in special la radio.

- Intre timp, ati salvat schimbarea denumirii strazii Calarasilor, din TarguMures, in Kossuth Lajos. Cum apreciati insistenta UDMR de a-si impune asa-zisi eroi, care, pentru romani, s-au dovedit a fi adevarati calai?

- Intr-adevar, in acel proces, care a durat aproape 5 ani, i-am reprezentat absolut gratuit pe cei care au contestat hotararea Consiliului Municipal, prin care se acceptase schimbarea denumirii strazii Calarasilor in Kossuth Lajos. Pana la urma, dupa stramutarea procesului la Craiova, am avut castig de cauza, folosindu-ma de date istorice clare, dar si de inoportunitatea ca mii de targumureseni sa isi schimbe adresa si actele de identitate, pe cheltuiala lor. Sunt sigur ca maghiarii vor continua, pas cu pas, sa isi impuna "eroii" si, din pacate, nu prea li se opune nimeni. Dupa atata timp, ar fi cazul sa simtim si noi ca cineva are grija sa fie ordine si tara sa nu fie tradata. Toate guvernele postdecembriste au facut sluj in fata UDMR si, mai nou, a altor organizatii neo-fasciste ale unei parti a maghiarilor din afara. Este o adevarata concurenta intre guvernantii Romaniei, cu privire la cine este mai obedient, unii chiar facandu-si un titlu de glorie din aceasta.

- Considerati ca manifestarile, tot mai agresive, ale maghiarilor pentru autonomia Tinutului Secuiesc ar putea avea urmari similare celor din martie 1990?

- Nu sunt împotriva manifestărilor secuilor, dar sunt de părere că românii nu ar trebui să stea deoparte. Înainte de toate, secuii ar trebui să stabilească și să știe cine sunt ei cu adevărat, locul lor în istorie și în lumea contemporană. Ar afla cu surprindere că nu au nimic în comun cu ungurii, decât că au fost persecutați și maghiarizați după pactul dualist de la 1867. Atât istoric, cât și din interese actuale de orice fel, inclusiv ca origine, sunt mai aproape de romani. Vedem că sunt o masă de manevră amorfa și disciplinată, un varf de lance al "autonomiștilor" și al viselor viscerale ale Ungariei de a ne scoate din istorie. Mitingul din 10 martie a.c., de la Târgu-Mureș, pentru autonomia pe criterii etnice a așa-zisului Ținut Secuiesc, a fost programat seara, după ora 17. Probabil, s-a mizat pe aceleași provocări ca și în martie 1990, organizatorii sperând să se provoace conflicte interetnice după lăsarea întinericului. Erau pregătiți pentru propagandă. După cum se știe, aceștia nu și-au atins scopul, tocmai pentru că românii nu au reacționat în niciun fel. Totuși, eu cred că ar fi putut organiza și românii un miting, la statuia lui Avram Iancu, în care să își exprime opiniile în legătură cu pretențiile secuilor. Un miting, la ieșirea din biserică, cu câteva ore înainte, care să se încheie până la ora 17, astfel încât să fie evitată orice confruntare. Consider că fiecare cetățean trebuie să se implice în problemele urbei și ale comunității careia îi aparține prin naștere, la dimensiuni mai mari, toată Transilvania. Pe de altă parte, politicienii actuali ar trebui să dea dovadă de mai multă implicare, să fie animați de un minim spirit național și să nu accepte cu atâta ușurință compromisuri și complicități care ne duc la pierzanie.

În fine, a trecut 18 februarie, când este considerată ziua de naștere a Uniunii Vatra Românească. A fost, la 18 februarie 1990, la Sala Polivalentă, o prezență de peste 20.000 de romani, și eu am organizat acel moment. Erau veniți din mai multe județe ale Transilvaniei, inclusiv din Harghita și Covasna. Am fost foarte emoționat când i-am întâlnit pe oșeni și harghiteni. A fost și 20 martie și a trecut... Dureros este că cele două momente nu au fost evocate, tăcerea și uitarea mi s-au părut a fi totale. Suntem cu toții de vină, așteptăm de la alții. Cred că am avut atunci un rol semnificativ și dezinteresat, alături de Ceonța și alți câțiva romani de nădejde. Unii au trecut în lumea umbrelor. A trecut doar câțiva ani, nimeni nu-i mai pomeneste. Mercantilismul celor pe care i-am promovat și care au profitat, făcând averi pe spinarea ideilor create și generoase de atunci, alături de indiferența noastră, în general, ne face să asistăm neputincios la epuizarea tuturor reacțiilor sanatoase ale poporului român și la desființarea noastră ca stat. Nicio speranță în cei care ne guvernează și ne fură, inclusiv speranța și conștiința, efectele perverse fiind tot mai prezente. În schimb, cei care s-au declarat ei însuși adversarii fără cale de întoarcere au recurs la festivisme, au comemorat și au afișat însemnele purtătoare ale jignirii nației noastre, cu opulența fatișă. Se poartă uniforme ca ale husarilor, care îi schingiuiău pe romani și le ardeau satele. Cred că nu este vorba despre nicio comemorare din partea lor. Pur și simplu, au sărbătorit. Cu alte cuvinte, au sărbătorit în 15 martie distrugerea a peste

300 sate si biserici romanesti, uciderea si crimele oribile impotriva a 40.000 de romani, multi copii, femei si batrani. Au sarbatorit Revolutia de la 1848, au sarbatorit crimele din asezarile Transilvaniei in timpul ocupatiei horthyste, cand au scos cu baionetele copiii din pantecele mamelor, nou-nascutii din leagan. Este impresionant si dureros cazul de la Ip, cand copilul de 7 - 8 luni din leagan radea si gesticula radios la vederea ucigasului, care indrepta spre el baioneta stralucitoare. Au sarbatorit pe 20 martie ciomagirea romanilor la Targu-Mures. Este adevarat, noi nu putem avea asemenea sarbatori, nici ce sa comemoram. Insa, adevarul, macar atat, trebuie sa fie stiut.